

KIRKEN SOM KULTURAKTØR

PLAN FOR KIRKEMUSIKK I JELØY OG MOSS

Planen er forankret i kirkens tusenårige tradisjon som kulturbærer i samfunnet. Kirken er kalt «kulturens vugge», og det er vanskelig å tenke seg kunstformer som ikke har sterk innflytelse fra kirkens historie og opprinnelse. Kirken *driver* ikke med kultur, den *er* kultur.

KIRKEN SOM KULTURAKTØR

PLAN FOR KIRKEMUSIKK I

Vi er guds medskapere

«Skapt i skaparens bilde er mennesket først og fremst ein skapar. Den skapande evnen er såleis grunnleggande og allmenn. Og vil ein menneskets beste, må denne evnen takast på alvor og ikkje hindrast»

Magnar Åm, komponist

Mennesket er skapt i Guds bilde, som et avbilde av Skaperen. Skapende og kreative evner er grunnleggende trekk ved det å være menneske. Gud ga oss i oppdrag å være medskapere. Vi skulle bli mange, fylle jorden og legge den under oss. Vi har guddommelige egenskaper som gjør oss til kvalifiserte «skapere» og deltakere i den fortsatte skapelsen. Begrepet «Skaper» spenner vidt: Å avle barn, stifte familie, grunnlegge stammer, nasjoner og internasjonale strukturer (samfunn), å dyrke jorda eller bruke skaperverkets krefter til å bygge et vannkraftverk eller å reise til Mars (kultur), å utfolde seg som billedhogger, musiker, poet eller skuespiller (kunst).

Å skape og være utøvende innen musikk, billedkunst, poesi og dans spenner vidt, fra barnets lek og intuitive omgang med kunstens uttrykksformer via de unges energiske eksperimentering til den utdannede og etablerte kunstners oppvisning av det sublime og modne kunstverk. Så vel amatører som profesjonelle finner en bekreftelse og et imperativ i fortellingene om hvordan Gud skapte verden og mennesket.

Men alt i skaperverket er ikke lenger «overmåte godt». Mennesket er også en «fallen» skapning. Både teologien og kunsten skildrer syndens, dødens og det vondes realiteter. Lidelse, smerte og kamp er vilkår ved livet som det er umulig å overse. Kunsten går ofte inn i dette med deltakelse, brodd og engasjement, og kan slik være en alliert med kirken i å forstå og skildre det menneskelige.

Erik Hillestad skrev til Moss kirkes 150-års jubileum en artikkel i Moss avis med overskriften: «Kirken og kunsten er to søstre», som nettopp reflekterer over kunstens og kirkens felles agenda for å søke sannheten om tilværelsens store gåter og dype gleder og sorger.

Denne planen er basert på Kirkerådets «Plan for kirkemusikk» (2009), kulturmeldingen «Kunsten å være kirke» (2005), tekster som er talt eller skrevet om tematikken av blant andre Martin Luther, Biskop Atle Sommerfeldt, Erik Hillestad m.fl. – og det er basert på menighetenes egen praksis og erfaring, og refleksjon rundt dette.

LUTHER OG MUSIKKEN

Luther makter på en enestående måte å se musikken som en integrert del av reformasjonens kjerne. Han åpner opp for en jordvendt og hverdagsorientert spiritualitet samtidig som musikken løfter mennesket ut av hverdagen og inn i Guds transcendent nærhet. Slik Kristus er helt menneske og helt Gud, reflekterer musikken både det sant menneskelige og det guddommelige.

Biskop Atle Sommerfeldt

INNLEDNING

Kirken er et sted hvor man synger og spiller for den treenige Gud. Kirkemusikken kommer til uttrykk på forskjellige måter: i gudstjenester og kirkelige handlinger, i korvirksomhet og konserter, i hjemmet og i forskjellig pedagogisk virksomhet.

Den norske kirke er en av de største aktørene innen kunst og kultur i det norske samfunnet. På den ene siden er kirken en stor kulturleverandør gjennom det omfattende arbeidet som gjøres, og på den andre siden tar kirken imot impulser fra det som skjer i samfunnet og i den verdensvide kirken. Dette er med på å forme kirkens uttrykk innenfor kunst og kultur. I kirkene finnes et bredt spekter av kulturelle tradisjoner: kunsthåndverk, arkitektur, billedkunst, ordkunst og skapende og utøvende formidling av musikk. Til denne rike arven hører også de religiøse folketonene og stemmer fra den samiske kirken og fra andre kulturer, med deres livsrytme og hverdag.

Planen forutsetter at det i menighetene er ansatt kantor eller organist. Kirken har vedtatt tjenesteordning for og kompetansekrav til kantorer for å sikre høy faglig kompetanse i dette arbeidet.

I denne planen blir begrepet kirkemusiker brukt. Det omfatter ansatte innen kirkemusikk, uavhengig av utdanning eller stillingstype.

kapittel 2

KIRKEMUSIKK – DET TEOLOGISKE GRUNNLAGET

2.1 Grunnlag i troen på den treenige Gud

Kirkens trosbekjennelse lovpriser Gud som skaper av alle ting. Skriften lærer oss at mennesket, skapt i Guds bilde, er forvalter av hans gode gaver. Hele skaperverket er fylt med toner og rytmer som kan erkjennes gjennom sansene: menneskestemmen, lyden av vind og vær, dyr og fugler. Alt utgjør et kor som lovpriser Herren.

”Alt som har ånde skal love Herren. Halleluja!”

Salme 150,6

Når mennesket spiller, synger og leker, lytter det til lyden fra skaperverket, gir denne lyden form og tar på den måten imot Guds gaver. Slik blir vi Guds medskapere. Kirken forstår derfor all kunst og kreativitet som en del av forvalteroppdraget. Når vi uttrykker oss musikalsk, er det både til ære for Gud og til gagn og glede for hverandre. Alt Gud har skapt vitner om hans storhet og herlighet. Det lar oss ane at Gud finnes.

Å skape og lytte til musikk kan gi et møte med det hellige – og det dypt menneskelige - i et annet språk enn det som ord og tanke kan romme. Musikk og andre kulturelle uttrykk har, i lys av kristen skapertro, en verdi i seg selv og gir en felles plattform for å uttrykke et bredt spekter av livserfaringer.

”Musikken er integrert i menneskets eksistens. Det uttrykker og tolker menneskets livsfølelse og spiller derfor menneskets samfunnsmessige og kulturelle kontekst der denne livsfølelse utfoldes. Mennesket lever i samfunnet og ikke i himmelen, og musikken uttrykker dette. Musikken i kirken vil alltid speile den kontekst menneskene lever i. Og det bør den, det er nettopp som uttrykk for menneskets livsfølelse den har sin legitimitet i gudstjenesten. Derfor finnes det i egentlig forstand ingen egen kirkemusikk.....det handler om kirken og musikken”

Biskop Atle Sommerfeldt

2.2 Musikk i kirken

Guds folk er et folk som synger, spiller og danser for Herren. Gjennom alle tider har musikken hatt sin naturlige plass i kirken. Vi finner tallrike referanser til musikk i Det gamle testamentet. I gudstjenesten i den unge kirken, blir gudsrikefellesskapet synlig som et syngende folk:

”...og syng sammen med salmer og hymner og åndelige sanger. Syng og spill av hjertet for Herren!”

Ef. 5,19

Gudstjenestemusikken er kommunikasjon med flere dimensjoner. Gud møter oss gjennom musikken for å gi oss Ordet og Ånden, som skaper tro, håp og kjærlighet. Vi vender oss til Gud med kroppen, stemmen og instrumentene vi har, når vi tar del i bønn og lovprising og i forkynnelsen av hans velgjerninger. Hele kirken tar del i dette lovprisingsofferet, hver ut fra sine gaver. Gjennom dette blir mennesket bundet sammen i fellesskap.

At musikk er en helt vesentlig del av kirkens liv i vår tid og i vår kirke, kommer også til uttrykk ved at kirken kaller og ansetter særlig utrustede personer til tjeneste som kirkemusikere. Kantorer blir vanligvis vigslet til tjeneste under bønn og håndspålegging, til ”leder av sangen og musikken i Herrens hus, til Guds ære og Kristi legemes oppbyggelse.” (fra liturgien for vigsling av kantorer). Tjenesteordningen legger til grunn at kantoren leder den musikalske virksomheten i menigheten og har medansvar for å rekruttere, utruste og rettlede frivillige medarbeidere.

I sin tjeneste forvalter kirkemusikeren hele kirkens vide tilfang av musikk. Det skjer igjennom egen utøving, i samhandling med kor og musikere, ved at han eller hun skaper noe nytt, ved å komponere og arrangere, og ved å gi opplæring. Musikk i kirken handler om å ta i bruk og utvikle de musikalske evner eller gaver som finnes i menigheten.

2.3 Mangfold og kvalitet

Mangfold og kvalitet er et overordnet mål for det musikalske arbeidet og retningsgivende for alle som er engasjert i kirkemusikken. Tjenesteordningen for kantorer peker på at kantorene skal være med å forvalte og levendegjøre det kirkemusikalske og kulturelle arbeidet i menigheten.

Den kirkemusikalske virksomheten i Den norske kirke har røtter i gudstjenestefeiringen. Samlingen om ord og sakrament har gjennom hundreårene funnet sin form preget av både felleskirkelige, nasjonalkirkelige og lokalkirkelige kulturelle uttrykk.

Spesielle tradisjonstrekk i kirken vår er den lutherske og reformatoriske vektleggingen av salmer og sanger på morsmålet, figuralmusikk med motetter og kantater, orgelet og orgelkunstens utvikling gjennom hundreårene, norske religiøse folketoner og innflytelse fra andre kulturelle tradisjoner.

Vår lutherske tradisjon har tidenes mest innflytelsesrike kunstner som del av egen arv, og ingen kirke kan overvurdere betydningen av Johann Sebastian Bachs musikalske testament. «Den femte evangelist» har påvirket mye av musikken som er skrevet etter hans egen tid, fra Mozart og Beethoven til Beatles og Sting. Det sies at «kirken er kulturens vugge», og bare i kraft av Bachs universelle innflytelse – uavhengig av tid og sted – kan dette utsagnet forsvares langt på vei.

”I believe that Bach’s music carries a universal message of hope and faith which can touch anybody, irrespective of their culture, religion or musical knowledge”

Sir John Eliot Gardiner

I løpet av 1900-tallet har flere utviklingstrekk preget kirkemusikken: et større mangfold i bruk av instrumenter, musikk og liturgier fra store deler av verden, stort tilfang av nye salme- og sangtekster og gradvis aksept av flere kunstarter, for eksempel dans og visuelle uttrykk. Samtidsmusikk og nyere musikkformer gir musikken enda større spennvidde.

Musikk påvirker oss fra alle kanter av verden. Det blir stadig vanskeligere å definere hva som hører til vår felles musikalske referanseramme.

Begrepet ”kvalitet” kan fylles med ulike verdier og er således ikke definert en gang for alle. En god og konstruktiv samtale om kvalitet fører oss nærmere felles referanser til begrepet.

En slik samtale er nødvendig på alle plan i kirken, slik at kvalitetsbegrepet kan bli et nyttig redskap i det kirkemusikalske arbeidet.

Kvalitet kan ikke bestemmes bare ut fra subjektive oppfatninger eller knyttes eksklusivt til en bestemt type musikk. En kan heller ikke oppfatte kvalitet ensidig ut fra hva som fyller et behov, eller hva som selger. Musikkens evne til å kommunisere med mennesket er et aspekt ved kvalitetsbegrepet, men ikke nok til å fortelle oss alt om kvaliteten i et musikkstykke. Slitestyrke over tid kan gi en pekepinn om hva slags musikk som holder mål kvalitetsmessig.

Det er en særlig forpliktelse å lete etter musikalske uttrykk som evner å nå inn til dybden og gjenkjennelsen av vår tilværelse som mennesker - og fornemmelsen av det helliges nærvær. Uttrykk som oppleves overflatiske skaper ofte falske bilder av tilværelsen, enten det er ønske om å speile det menneskelige eller guddommelige.

Spennet fra eldre kirkemusikk og frem til vår egen tid har gitt kirken et skattkammer som den plikter å forvalte. Kirkens kulturelle oppgave er å gjøre hele denne tradisjonen levende og gi disse skattene videre til stadig nye generasjoner.

2.4 Musikk og funksjon

Kirkens oppdrag er gitt gjennom evangeliet, fortellingen om broen mellom jord og himmel, Gud og mennesket: Kristus. I dette oppdraget har musikken en helt sentral funksjon. Kirkens musikk bygger broer gjennom å åpne sinn og tanker for Guds mysterium og gjennom å formidle og kommunisere evangeliet. Musikken setter kirken i stand til å nå lenger i kommunikasjonen, slik at budskapet når lenger. Slik sett er kirkemusikken en viktig formidler av troen.

”Jeg skjemmes ikke over å si offentlig at nest etter teologien finnes det ikke noen kunstart som kan måle seg med musikken. Bare musikken kan skape det som teologien på annet vis gjør, nemlig å gi ro og glede til menneskesjelen.”

Martin Luther

Musikken evner å binde seg til menneskelige følelser og erfaringer. Den kan bære glede og sorg, åpne for kunnskap og ettertanke og uttrykke det som ikke kan sies med ord. Musikken fører oss i kontakt med dype livstema som krefter og avmakt, glede og smerte, liv og død. Den kan formidle håp og restituering fra kilder i - og utenfor oss selv.

Musikk bygger broer mellom kirken og samfunnet ellers, gjennom samarbeid og kulturforvaltning på tvers av sjangere og tradisjoner.

Musikken kan skape dype relasjoner mellom det som fremføres, de som fremfører, og de som aktivt lytter. Dette trekantforholdet er det komponisten Benjamin Britten kaller «The Holy Triangle».

MUSIKALSK VIRKSOMHET I KIRKEN

3.1 INNLEDNING

Musikken gjør livet rikere, dypere og mer fargerikt. Det gjelder også det livet som utfolder seg i kirken. Kirken er en del av samfunnet og har blant annet som oppdrag å bygge gode relasjoner. Musikk er en ressurs på flere områder:

TROSOPPLÆRINGSPERSPEKTIV

Trosopplæringen i Den norske kirke skal sikre at alle døpte mellom 0 og 18 år får systematisk opplæring i den kristne tro.

Det er et kjennetegn ved kirken som læringssted at den rår over et mangfold av uttrykk- og samværsformer som innebærer læringspotensial. Musikk- og kulturvirksomhet gir et godt grunnlag for at barn og unge kan være deltakere og ressurser for menigheten som lærende fellesskap. Dette fellesskapet er en god arena for læring av bibeltekster, liturgi og salmer.

DIAKONALT OG INKLUDERENDE PERSPEKTIV

Musikk i et diakonalt perspektiv handler om å være til hjelp i ulike faser i livet, til trøst og oppmuntring i sorg og til glede i gode tider. Sangen og musikken har en viktig funksjon på institusjoner, for mennesker som ikke har et verbalt språk å uttrykke seg med. I musikken møter de noe gjenkjennelig, som ofte kommuniserer bedre enn ord og tale.

Musikk har evne til å inkludere mennesker med ulik bakgrunn, forutsetninger og funksjonsnivå. Gjennom musikalsk arbeid med kor, instrumentale ensemble, forsangergrupper og grupper for babysang eller sang for småbarn, musikal- og konsertprosjekt, er musikken med på å styrke fellesskapet mellom mennesker i menigheten. Øvinger, bandseminar og korhelger fører folk sammen og skaper relasjoner mellom de som er med. I sine beste stunder samler kirkemusikken de som deltar i samstemt tilbedelse og opplevelse.

KULTURELT PERSPEKTIV

Musikk bygger broer mellom forskjellige kulturer. Når kirken tar i bruk nye og fremmede musikalske uttrykksformer, blir musikken en viktig del av det interkulturelle arbeidet. Musikken er med på å skape forståelse, respekt - og bryte ned fordommer mot andre kulturer. Musikken kan også være med på å bygge broer mellom generasjoner gjennom å skape møtesteder for mennesker i ulike faser i livet.

PROFETISK PERSPEKTIV

Musikken bygger ikke bare broer, men kan være den kritiske røsten som løfter frem protesten, det uventede eller det svake. Musikk kan kreve at vi stopper opp og tar stilling. Også den stemmen hører med og gjør både livet og musikken rikere.

3.2 Gudstjenester og kirkelige handlinger

Den kristne kirke er en syngende kirke. På en særlig måte har den lutherske kirken en kirkemusikalsk arv i form av salmer og sanger som blir brukt ved gudstjenester og kirkelige handlinger. I salmebøkene finner vi et mangfold av tekster og musikk som speiler kristen tro gjennom mange hundre år og frem til vår tid. Salmeskatten vår er en kilde til inspirasjon og fordykning. Å skape nye uttrykk for gudstroen gjennom sang, er en kontinuerlig prosess.

Den gudstjenestefeirende menigheten må få anledning og motivasjon til å ta helhjertet del i gudstjenesten. Ikke alle gudstjenestedeltagere kjenner liturgien og har et vidt repertoar av salmer.

Ved vigslar og gravferder blir det ofte gjort tradisjonelle valg av salmer og musikk. I mange tilfelle ønsker de pårørende eller brudeparet, musikalske og verbale innslag, som gir den gudstjenestelige handlingen personlig nærhet og særpreget. Dette kan skje gjennom ulike former for musikalsk medvirkning fra kirkemusikeren eller andre. Her har kirkemusikeren en oppgave i å gi rettleiding om hva som kan passe i den aktuelle sammenhengen.

Utfordringer

- Opprettholde et felles salmerekertoar for menigheten.
- Arbeide med balansen mellom kjent og ukjent materiale i gudstjenesten, slik at de som er med opplever at de blir involverte.
- Lage rutiner for godt samarbeid, slik at kirkelige handlinger kan holde på sin egen profil, samtidig som man legger til rette for samspill mellom ansatte og for eksempel pårørende og brudepar.
- Rekruttere og involvere frivillige medarbeidere.

3.3 Korvirksomhet

Korsangen er en av de største frivillige virksomhetene innenfor kirken og er et kjerneområde i det kirkemusikalske livet i menigheten. I den kirkelige kulturmeldingen "Kunsten å være kirke" heter det: "kirken må i ord og handling vise at den verdsetter korvirksomhet som menighets- og kulturarbeid" (s. 218).

Korvirksomheten omfatter ulike typer av kor, fra kantorigrupper og kirkekor for voksne til ungdomskor, barnekor, konfirmantkor og familiekor med ulik musikalsk profil. En kan og nevne babysang og sanggrupper for småbarn i denne sammenhengen. Gjennom regelmessige øvinger, gudstjenester og konserter gir koret i menigheten rom for en opplevelsesorientert, skapende og interaktiv trosopplæring for barn, unge og voksne.

Kor som medvirker i gudstjenesten, tilfører en kunstnerisk og estetisk erfaring som åpner for kommunikasjon og deltakelse. Det skjer ved at koret støtter fellessangen alene eller sammen med orgelet og andre instrumenter, og ved at det sammen med og på vegne av menigheten fremfører musikk som utdyper innholdet i gudstjenesten.

I tillegg til de korene som organisatorisk er en del av virksomheten i kirken, samarbeider menigheten og kirken også naturlig med andre kor og musikere i lokalmiljøet. Det gjelder de som ønsker å ta del i gudstjenester eller benytte kirken som konsertarena. Samarbeid med lokalt musikkliv gir de ulike samarbeidspartene en erfaring av å høre til i kirken, samtidig som de gjør det kirkemusikalske livet rikere. Kirkemusikeren eller en frivillig korleder er helt sentral i dette arbeidet. Et godt korarbeid henger sammen med gode lederevner. Evnen til å samle frivillige om et felles mål og å skape begeistring og arbeidsglede, er avgjørende.

Utfordringer

- Korsang er samspill under kyndig ledelse. Prioritering av stillingsressurser til korledelse, og til utrusting og opplæring av frivillige, er viktig for å videreutvikle og styrke korsangen i menigheten.
- Korarbeid er tidskrevende. Innstudering av repertoar og arbeid med stemmebruk og tonedanning, er prosesser som krever tålmodighet, engasjement og kompetanse.
- Gudstjenestelivet er i endring, med nye liturgier og salmebøker. La kor spille en viktig rolle i å hjelpe menigheten til å ta i bruk nytt materiale.
- Innarbeid korvirksomhet som en del av trosopplæringen i menigheten.
- Inviter andre kor til samarbeid om konserter og gudstjenestevirksomhet i lokalmiljøet.

3.4 Hjemmet

Hjemmet er en viktig arena for bruk av kirkens sang - og musikktradisjon. Det er en oppgave for menigheten å oppmuntre og legge til rette for dette ved å involvere og engasjere foreldre/foresatte til å synge sammen med barnet sitt, særlig ved festene i kirkeåret. Menigheten kan bidra med å gi foreldre/foresatte informasjon om kirkens musikalske tilbud for barn, som babysang, småbarnssang og barnekoret, og dele ut en CD i dåpen som foreldre/foresatte kan bruke hjemme.

Foreldre/foresatte kan også øve hjemme sammen med barnet sitt på sanger som de har lært/fått gjennom sang – og musikktilbudene for barn. Kirkemusikeren kan spille en viktig rolle som inspirator i trosopplæring, og i kontakt med foreldre og familier i forbindelse med korarbeid, ved dåp og konfirmasjon og ved vigsel og gravferd.

Utfordringer

- Oppmuntre og inspirere til bruk av kirkens sang - og musikktradisjon i hjemmet i tilknytning til møteplasser med foreldre og foresatte.

3.5 Skole, barnehage og kulturskole

Samarbeidet mellom kirken og skoler og barnehager har en lang tradisjon i lokalsamfunnet og er et viktig aktivitetsområde i menigheten. Det kan være markering av høytidene, spesielle gudstjenester, kirkebesøk, "julevandring" / "kirkevandring" eller deltagelse i samlingsstunder. Utforskning av kunst og inventar i kirkebygget, ikke minst orgelet, er et annet viktig område.

Kommunale kulturskoler og videregående skoler er naturlige samarbeidspartnere for kirken, ved at lærere og elever ved skolen blir invitert til å være med under gudstjenester og til å bruke kirken som konsertlokale. Kirkemusikeren kan være en medspiller når det gjelder opplæring av barn i sang og i

orgel- og klaverspill. I tillegg til egenverdien dette har, kan det legge grunnlaget for rekruttering til kirkemusikertjeneste.

Utfordringer

- Se til at kirkemusiker og andre ansatte i menigheten må ha en tidsressurs som er stor nok til aktiv deltagelse i det viktige samarbeidet med grunnskoler, barnehager og kulturskoler.
- Vær aktiv når det gjelder å invitere disse institusjonene til samarbeid blant annet innenfor fag med opplæring i kristendom (salmer og sanger), kunst og håndverk (kirkebygget, kunst og arkitektur), musikk (presentasjon av orgelet, andre instrument og musikk for disse instrumentene).
- Sammen med skolene og barnehagene legge en plan for kirkebesøk som en del av deres årsplan.
- Inviter til samarbeid innenfor "prosjektarbeid", for eksempel til musikalske produksjoner og kirkespill.
- Ta initiativ til å utvikle program som kan presenteres i regi av Den kulturelle skolesekken. Kirkemusikere kan i mange tilfeller være verdifulle bidragsytere til å gjøre kirkelige kulturuttrykk tilgjengelige for skoleelever gjennom profesjonelt tilpassede fremføringer.
- Kirkemusikeren kan gi orgelundervisning som en del av stillingen sin og samarbeide med kulturskolen om en orgelklubb.

3.6 Institusjon

Det er mange som er isolerte fra det kristne fellesskapet på grunn av alder, sykdom eller funksjonsnedsetting. De er avhengige av andre for å delta. Dette blir regnet inn under kirkens diakonale tjeneste, men kirkemusikken har også en oppgave her. Musikk og sang har en viktig funksjon for denne gruppa på mange felt. Møte med salmer eller annen kirkelig musikk, som en viktig del av deres historie, gir næring til troslivet og skaper gode minner. Samtidig har musikken en viktig funksjon for de som ikke har et eget verbalt språk å uttrykke seg med. Gjennom musikken møter de noe gjenkjennelig som ofte kommuniserer bedre enn ord. Aktiv bruk av musikk i behandling blir stadig mer vanlig og dette bør kirken være en del av.

Utfordringer

- Se til at kirkemusikere og andre ansatte i menigheten må ha en tidsressurs som er stor nok til aktiv deltakelse i det viktige samarbeidet med ulike institusjoner.
- Utvikle arrangement som kan presenteres i regi av Den kulturelle spaserstokken for å gi mennesker som bor på institusjon mulighet til å delta i kulturelle og kirkelige arrangement.
- Arbeide for at kirkemusikken blir en naturlig del av kirkens diakonale arbeid på dette feltet.
- Samarbeide med institusjoner om behandling og lindring, ved å være en ressurs på musikk, med det skattkammeret kirken har i kirkemusikken.

3.7 Kirken som konsertarena

Kirkerommet representerer noen av de mest attraktive konsertlokalene vi har. Mange steder er den lokale kirken det eneste eller det beste lokalet for konserter. Kirken representerer den nest største kulturaktøren i landet med et besøk på rundt 1,5 million mennesker i året til et mangfold av kulturarrangementer.

Kirkerommet er et vigslet rom og dermed annerledes enn andre konsertlokaler, noe de aller fleste artister, musikere og kunstnere fornemmer og tar hensyn til. Samtidig er det et rom som tåler hele menneskets møte med tilværelsens store gåter og dype sorger og gleder. Intet menneskelig er

fremmed for Gud, noe som i så fall ville vært en kontradiksjon med hele skapelsesteologien - som er basis for denne planen og for kirkens arbeid med kunst og kultur.

"Kunsten å være kirke", ble behandlet på Kirkemøtet i 2005. I vedtaket ble alle menigheter i landet oppfordret til å bygge nettverk og gi rom for det kulturelle mangfoldet, slik at kirken kan være en offensiv kulturbærer som tar i bruk et bredt spekter av kunstformer og medium. Kirkemøtet sluttet seg til meldingens invitasjon til kunstnere om å arbeide med kulturuttrykkene sine i en kirkelig sammenheng. De fremhevet også den store verdien kunstfaglig kompetanse har i kirkens liv. Det var understreket at den profesjonelle og amatørbaserte kulturutfoldelsen forsterker hverandre. Menighetene er gjennom dette vedtaket oppfordret til å legge til rette for en omfattende kulturaktivitet. Andre målsettinger er at kirken åpner for en større variasjon av kulturuttrykk og at ulike kulturaktører skal kunne presentere kunsten sin i en kirkelig sammenheng. Disse utfordringene gjelder kulturarbeidet i hele menigheten, der det kirkemusikalske livet gjennom gudstjenester og konserter er et helt sentralt område.

Som mottaker av betydelige midler fra Norsk kulturråds kirkemusikkordning er vi forpliktet til å utvikle og ivareta kirken som konsert- og kunstarena, og å vitalisere og fornye profesjonelt musikkarbeid og konsertproduksjon i kirken. Kulturrådet prioriterer prosjekter og programmer som har et langsiktig perspektiv og som har et høyt kunstnerisk nivå. Det er ønskelig med prosjekter som bidrar til økt samarbeid mellom de ulike kirkemusikkmiljøene, noe denne planen har som intensjon å bidra til, og til prosjekter som involverer musikkmiljøer og formidlingsarenaer utenfor kirken.

Det er ulike praksiser i våre menigheter om utleie av kirken til eksterne konsert- og kulturaktører, men kantoren har en viktig rådgivende rolle for menighetsrådet i kirkemusikalske spørsmål. Dette kan i praksis utføres av kantor i samråd med menighetsrådet, eller utføres rent administrativt på vegne av menighetsrådet. Den enkelt menighet velger sin prosedyre på dette.

Utfordringer

- Utvikle en felles strategi og forståelse for det kirkemusikalske arbeidet i menighetene.
- Ta vare på likheter og forskjeller i arbeidet som styrker og utfyller hverandres virksomhet.

3.8 Instrument og bemanning

Orgelet og andre instrumenter Sangstemmen er kirkens viktigste instrument. Det er tradisjon for å støtte sangen i gudstjenesten med instrumentalmusikk, da særlig ved hjelp av orgelet. Orgelet har en tradisjon og en utbredelse som har gitt det en sentral plass i menighetens liv. Det er et av kirkens fremste kulturelle varemerker. Med den store spennvidden orgelet har når det gjelder klang og dynamikk, har det vist seg velegnet til en lang rekke musikalske oppgaver. Orgelet alene kan uttrykke en stor musikalsk variasjon.

Et orgel blir tilpasset rommet det skal stå i, og er således ikke et masseprodusert instrument. Orgel blir bygget svært forskjellig med hensyn til stemmer, klangfarge og dynamisk spenn. Instrumentet

skal egne seg til liturgisk bruk. Det skal støtte menighetssangen og dekke ulike behov for akkompagnement.

Ved at stadig flere stilarter får komme til uttrykk i kirkerommet, blir det i økende grad brukt andre instrument enn orgel ved gudstjenester, kirkelige handlinger og konserter. Disse instrumentene blir brukt både i samspill med orgelet og istedenfor orgelet.

Gjennom historien har det i kirken vært ulike holdninger til bruk av forskjellige instrument i kirkerommet. Denne planen legger til grunn at alle instrument kan brukes. Det er viktig å kunne velge et musikalsk verktøy som gir musikken karakter og troverdighet. Til dette trengs velfungerende instrument.

Alle instrument trenger vedlikehold for å fungere godt. For å holde kvaliteten oppe er det nødvendig med en plan og budsjettmidler for regelmessig vedlikehold.

Rekruttering, bemanning og arbeidsforhold Planmessig rekruttering av medarbeidere til kirkemusikeryrket er en stor utfordring for Den norske kirke. Kirkens kulturmelding råder "...at alle landets kirkemusikere blir pålagt å ha minst en orgelelev" ("Kunsten å være kirke", 2005, s. 209). Ansvaret for rekruttering ligger både hos kirkemusikere, menighetsråd, fellesråd og sentrale kirkelige organ.

Lokal rekruttering handler om målrettet arbeid mellom barn og unge. Det største rekrutteringsgrunnlaget for kirkemusikere er deltagelse i kirkelige aktiviteter, og da oftest gjennom kontakt med kirkemusikk. Undervisning i klaver- eller orgelspill er fremdeles en vanlig inngang til kirkemusikeryrket. Men deltagelse i kor og ulike instrumentgrupper i og utenfor menighetsarbeidet er også mulige veier inn til interesse for kirkemusikk som fag.

Kirkens arbeid med trosopplæring er et sted der unge mennesker kan finne sin plass i et kirkemusikalsk arbeid. Her er det ikke bare kirkemusikeren som har en oppgave. Alle kirkelige ansatte må samhandle med samme mål for øyet. Initiativ til opplæring og rekruttering trenger oppmuntring og oppfølging av arbeidsgiveren, gjennom tilrettelegging der det blir tatt hensyn til lokale forhold. Dette er fellesrådet sitt ansvar.

Her er det viktig med respekt for kompetanseområdet og grenser hos den enkelte kirkemusikeren.

Samarbeid med skoler og kulturskoler er viktig i rekrutteringsarbeidet. Fellesrådene og menighetsrådene må legge til rette for at kirkeorgelet kan brukes til øving også av barn og unge. Det er en sterk motivasjonsfaktor at unge orgelspillere får mulighet til å bruke orgelet i kirken og blir oppmuntret til å spille på konserter og gudstjenester. Kontakt med andre unge med den samme interessen virker og motiverende. Regionale orgelklubber og kurs for unge orgelspillere er gode tiltak. Om ikke de unge orgelspillerne ender opp som kirkemusikere, gir kontakten med orgelet og kirkemusikken en egen erfaring og et spesielt forhold til kirken.

Bemannings situasjonen handler også om å ta vare på kvalifisert arbeidskraft. Kirkemusikeryrket skal ha gode rammevilkår og stillingsstørrelser som motvirker at kirkemusikere slutter i tjenesten og går over i annet arbeid. Kirkelige arbeidsgivere har ansvar for å gjøre kirken til en attraktiv arbeidsplass ved å tilby gode arbeidsforhold, etterutdanning og annen faglig utvikling, og økonomi til den kirkemusikalske virksomheten.

Utfordringer

- Arbeide for å øke rekrutteringen til kirkemusikertjeneste lokalt.
- Legge til rette for at kirkemusikere og frivillige i kirkemusikalsk tjeneste kan gjøre sitt beste innenfor virksomheten i menigheten.
- Opprette programråd eller andre forum for samarbeid med lokale kulturaktører
- Legge til rette for at også andre instrument enn orgelet får plass i kirkerommet.

KIRKEMUSIKK I PRAKSIS – LOKALT PLANARBEID

4.1 Innledning

Dette kapittelet er basert på konkrete tiltak og planer lokalt. Kirkeloven § 9, 2. ledd, forutsetter at menigheten har sin egen, lokale plan for kirkemusikk. Denne planen er da et svar på dette kravet til lokal kirkemusikkplan.

Ulike ansvarsnivå

- Menighetsrådet har ansvar for å innarbeide og utvikle kirkemusikken i soknet (§ 9 i kirkeloven).
- Kantoren leder de kirkemusikalske aktivitetene i menigheten og skal være med på å forvalte og levendegjøre tradisjonelle og nye kirkemusikalske verdier. Han eller hun skal og bidra til bredde og kvalitet i det kirkemusikalske arbeidet i soknet og har medansvar for å rekruttere, utruste og rettlede frivillige medarbeidere (fra tjenesteordningen).
- Fellesrådet har arbeidsgiveransvar og forvalter dermed en viktig ressurs i det kirkemusikalske arbeidet. Gjennom ansvaret for overordnet mål og planer har fellesrådet også søkelys på kirkemusikken i kirken.
- Bispedømmerådet skal ha sin oppmerksomhet henvendt på alt som kan gjøres for å vekke og nære det kristelige livet i menigheten og fremme samarbeidet mellom menighetsråd og andre lokale arbeidsgrupper i bispedømmet (§ 23 i kirkeloven).
- Kirkerådet og Kirkemøtet forbereder og vedtar strategier for det kirkemusikalske arbeidet på nasjonalt nivå.

Tverrgående perspektiv

De tverrgående perspektivene nedenfor er med i alt arbeid i Den norske kirke og må prege det lokale planarbeidet:

- menneskeverd og menneskerettigheter,
- kjønn og likestilling,
- kulturelt mangfold og urfolks rettigheter,
- kontakt og samarbeid med andre kirker,
- tilrettelegging for og inkludering av mennesker

med fysiske funksjonshemninger og med utviklingshemninger.

4.2 Gudstjenester og kirkelige handlinger

MÅL

- Musikken i gudstjenestene og kirkelige handlinger skal inspirere til deltagelse og engasjement.
- Musikken i gudstjenesten skal fremme salmesangen i menigheten.
- Musikken skal tilføre gudstjenesten en kunstnerisk og estetisk dimensjon.
- Menigheten skal legge til rette for at alle som kommer møter et musikalsk uttrykk som både gir gjenkjennelse og utfordrer. Musikken skal være bærer av nyskaping og tradisjon.

TILTAK

- Utarbeide helhetlige planer for det kirkemusikalske arbeidet inn i gudstjenestelivet.
- Sikre gode rutiner for å opprette tidlig kontakt mellom de ansatte og pårørende eller brudepar.
- Se etter mulige samarbeid med musikkmiljøene lokalt.

4.3 Korvirksomhet

MÅL

- Menigheten skal legge til rette for å opprettholde og utvikle korvirksomhet.
- Kirkens kor deltar jevnlig i kirkelige aktiviteter som gudstjenester og konserter.
- Korene må stimuleres til å ha et selvstendig ansvar for sin virksomhet.
- Kirkens kor (0-18 år) integreres som en viktig del av menighetens trosopplæring.

TILTAK

- Bevisstgjøre menigheten på hvilke ressurser som kreves for å utvikle et kompetent korarbeid.
- Sørge for god kommunikasjon mellom kirkemusikere, korledere og øvrig ansatte i staben.
- Bidra til kompetanse og organisasjonsutvikling for korene.

4.4 Samarbeid med hjemmet

MÅL

- At kirkens sang- og musikktradisjoner blir en naturlig del av livet i hjemmet.
- At samarbeidet mellom kirken og hjemmet styrkes.

TILTAK

- Tiltakene sees i sammenheng med lokale planer for trosopplæring og samarbeidet kirke – hjem.

4.5 Samarbeid med barnehage, skole og kulturskole

MÅL

- At barnehagen, skolen og kulturskolen skal oppleve kirken som en god samarbeidspartner og en arena for musikalsk utfoldelse.

TILTAK

- Kirkemusikeren må ha tidsressurser til samarbeid med skolen og barnehagen.
- Barna får omvisning i og rundt orgelet. Kirkemusikeren demonstrerer instrumentet, og man synger salmer eller sanger som passer.
- Kulturskolen inviteres til samarbeid om konsertvirksomhet.
- Se på muligheter for samarbeide med kulturskolen om orgelundervisning.

4.6 Institusjoner**MÅL**

- Regelmessige tilbud om samlinger med sang og musikk på institusjonene eller i kirken.

TILTAK

- Sørge for planer og ressurser som dekker behovet for samarbeid med institusjonene.

4.7 Konserter**MÅL**

- Videreføre et ambisiøst konsertprogram hvor kvalitet, tradisjon og nyskaping er kjennemerker for kirkens profil som kulturaktør.
- Gjennom sjangerbredde og grenseoverskridende prosjekter vil vi vise mangfoldet i kunstneriske uttrykk.

TILTAK

- Stadig utvikle lokalt, regionalt og nasjonalt samarbeid og allianser om konsertvirksomheten.
- Sikre offentlig støtte fra Kulturrådet, fylket og kommunen.
- Se på mulige samarbeid med næringslivet om finansiering.

4.8 Instrument og bemanning**MÅL**

- Menigheten skal ha egnede og funksjonelle instrument med høy kvalitet.
- Menigheten skal ha kompetent arbeidskraft til å realisere fastsatte planer og mål.

TILTAK

- Utarbeide handlingsplaner og informere om behov for nye innkjøp eller restaurering av instrument.
- Arbeide for gode avtaler for vedlikehold på instrumentene.
- Fremme god dialog med kommunen om økonomiske rammer til instrumenter og bemanning.
- Rekruttere både frivillige og nye arbeidssøkere i tråd med vedtatte satsningsområder.
- Stimulere til kompetanseøkende tiltak for ansatte og frivillige.

Nest etter Guds ord er musikken det som mest fortjener å feires. Det hersker jo som **dronning** over de menneskelige følelser – *dyrene holder vi utenom i denne sammenheng* – som tar herredømmet og styrer mennesker eller snarere overvelder dem. For enten du skal **oppmuntre** folk som er nedtrykte, **sette støkk** i de muntre, **gi mot** til de fortvilte, **ta drøvelen** på overmodige, **avkjøle** folk som er elskovssyke, **roe** slike som er forbitret av hat – ja, hvem kan vel regne opp alle disse følelsene, impulsene eller åndskreftene som hersker over menneskehjertet og driver folk til godt eller ondt? – kan du tenke deg noe mer virksomt enn **Musikken**?

Martin Luther